

Bethlen Kata

ÉLETÉNEK MAGA ÁLTAL VALÓ LEÍRÁSA

Az Istennek bölcsessége mélységes, meglábalhatatlan, utai megtudhatatlannok; ítéleti végére mehetetlenek, az emberi elme azokat fel nem éri; az Isten cselekedeteit csak csudálja; de azt nem kérheti: miért cselekedezed ezt vagy amazt? Mindazonáltal meg kell azt vallani nagy alázatossággal, hogy minden cselekedetei szentek, igazak; méltatlan senkit ítéletei nem találhatnak: sőt, igaz ítéletének idején is kegyelmességét abban mutatja meg, hogy az idő szerént való büntetésekkel és nehéz kereszttekkel bölcsen magához vezérli a tőle elhajlott, az utairól eltévelyedett bűnös embert.

Ezen bölcs, nagy hatalmú, igen szent és igaz ítéletű Istennek tetszett az én sok és megszámlálhatatlan nagy bűneimért az én életemet is egész gyermekségtől fogva mind ez ideig, sok nyavalyák és igen nehéz kereszttek alá rekeszteni, annyira, hogy elfolyt életemben ritkán engedett csak pihenést is vennem. Sőt, midőn egyik keresztemet könnyebbítette is, és azt gondoltam, immár megszűnt, hogy erőt végyek, akkor más, és újabb s terhesebb keresztet bocsátott erőtelen vállaimra. Jól vagyon, édesatyám, édes Istenem, hogy engemet ez világgal elereszkednem nem engedték; ezután is légyen meg mint mennyen, földön, úgy szintén énkörnyülöttem is szent akaratom. Vidd végbe, valamelyek szent felségednek tetszenek, csak hogy drága kegyelmedet éntőlem el ne végyed, hanem adj elégséges erőt, hadd viselhessem szent akaratom szerént mindenekben magamat, és békességes türéssel hordozhassam keresztmemnek súlyos terhét.

Kívántam ez világi sok próbák és kísértetek között folyó életemet igen röviden, és amennyire lehetett, mindeneknek megsértések nélkül leírni: melyben a szíveket és veséket vizsgáló Isten tudja, hogy nem az én feltett célom és szándékom, hogy holtom után másokat kívánnék megmocskolni: távul vagyok az ilyen igyekezettől: hanem inkább ez az én feltett jó végem, hogy lássák meg mások a kegyelmes Istennek nagy erejét az én igen nagy erőtelenségemben. És ha kiknek az Isten nehéz keresztetek ad, vegyék észre azt innen is, hogy a Jóisten soha az övéire olyan próbákat nem ereszt, amelyeknek elviselésre elégséges kegyelmet is ne adna. Mert én mind testemnek gyenge voltára nézve ezeket a szörnyű nehéz és szüntelen rajtam fekvő nyavalyákat el nem viselhettem volna, mind pedig gyenge hitmemnek próbáltatását meg nem győztem volna; hanem mindezeket az én jó Istenemnek kegyelme győzte meg énáltalam: melyekben hasonlatos voltam a Mózes csipkebokrához, amely noha erős tűzben égett, de meg nem emésztetett.

Kata Bethlen

AUTOBIOGRAFIA SCRITTA DA LEI

La saggezza di Dio è profonda ed imprevedibile, le sue vie sono insondabili e il metro del suo giudizio non ha fine; la mente umana non arriva a capirli, tanto che, pur meravigliandosi davanti alle sue opere, non può interrogarlo: perché fai questo o quest'altro? Pertanto, bisogna ammettere con grande umiltà che tutte le sue opere sono sante e veraci, i suoi giudizi sono emessi sempre con merito, non solo, essi avranno validità anche nel giorno del giudizio. Egli manifesta la sua grazia con grande saggezza nel ricondurre presso di sé l'uomo peccatore allontanatosi da lui, sviato dalle sue vie, mediante punizioni occasionali e croci pesanti.

A questo Dio saggio, di grande potere, dal giudizio davvero santo e vero, a causa dei miei molti ed innumerevoli peccati grandi, piacque a partire dall'infanzia fino a oggi di sottoporre anche la mia vita a numerosi guai e a croci eccezionalmente pesanti, tanto che, durante la vita da me vissuta sin qui, raramente mi ha concesso tempo per riprendermi. Non solo: non appena sollevata da una delle mie croci, credendo io di essermene finalmente liberata e perciò di poter riacquistare le mie forze, ecco che allora egli me ne imponeva altre, nuove croci ancora più pesanti sulle mie deboli spalle. Va bene così, Padre d'amore, Dio mio amato, tu non hai permesso che io mi conformassi a questo mondo; sia fatta la tua santa volontà anche nell'avvenire, in terra come in cielo e anche intorno a me. Sia essa eseguita come piace a te, Maestà, purché io non venga privata dalla tua preziosa grazia; anzi, donami invece forza sufficiente perché possa comportarmi secondo la tua santa volontà in tutto e portare il fardello pesante della mia croce con pacifica sopportazione!

Avevo voglia di narrare, il più brevemente possibile, la mia vita in questo mondo tra molte prove e tentazioni e, per quanto possibile, senza offendere nessuno. Questo Dio, che esamina i cuori e i reni, sa che lo scopo che mi sono prefissa e la mia ferma intenzione non è quella di gettare fango sugli altri dopo la mia morte; sono lontana da simili intenti: il mio onesto proposito consiste piuttosto nel mostrare agli altri come la grande forza di questo Dio misericordioso si sia manifestata nella mia ancor più grande debolezza. E, inoltre, colui che Dio sottopone a portare croci pesanti si renda conto che il buon Dio non lascia mai subire prove tanto grandi senza concedere una sua grazia ancor più sovrabbondante per poterle sopportare. Io, a causa della mia salute cagionevole, di certo non avrei mai potuto sopportare tutti questi problemi, terribilmente pesanti e persistenti, e tanto meno vincere le tentazioni della mia debole fede, se non ci fosse stata la grazia del buon Dio a vincerle attraverso me. In questo, mi sentivo assomigliare al pruno di Mosè: lo bruciavano fiamme forti, senza mai consumarlo.

Ez én lelkem keserűségét szerző házasságom pedig eszerént ment véghez: Az 1717-ik esztendőben lévén az törökkel való hadakozás Nándorfejérvár táján, ez hazában igen nagy félelem volt a pogányok béütésétől, aminthogy bé is ütöttek Besztercénél a tatárok, és egynehány vármegyékben igen nagy rablást és sok károkat tettek. Minden úri rendek azért városokba költöztenek lakni, az bátor-ságosabban való megmaradásért, amelyet cselekedett idvezült édesanyánk is: ki Szebenben lakván velünk együtt, ott gróf Haller László kezdett engemet magának kéretni a házassági életre idvezült édesanyámtól; kit is gyermekségétől fogva, mivelhogy mostohafia is volt, igen szeretett.

Nem lévén nékem semmi kedvem és hajlandóságom ez idegen vallású személlyel való házassági életre, ez jelenvaló világ szerént jó szerencsémnek elmellőzését idvezült édesanyám igen sajnálotta, melyre nézve alattomban egyetértett Bíró Sámuelné Dániel Klára asszonnyal, aki atyafiú is volt, hogy valami mester-séggel akaratomat hajtsa az jelenvaló alkalmatosságnak kedvelésére; nem is múl-tott el semmit egy egész hónapnak eltelése alatt, amivel meg nem próbált volna, de engemet arra nem vehetett. Végre kedves testvérbátyám, Bethlen Ádám uram, megtudván ezen kísérgettetésemet, szembefogta, és igen keményen megdorgálta Bíró Sámuelné asszonyomat, mondván: micsoda lelkiismerettel munkálódja idegen vallású férjhez való menetelemet? Rendeletlen dolog, amelyre akar venni. Vévén azért eszébe, hogy kedves atyámfiainak ezen egyenetlen házasság nem tesz-ik, megszűnt a közbenjárástól, és soha többé azt nem folytatta.

Azután gróf Haller László vette fel közbenjáróul Köleséri Sámuel, akkori feleségével, Bethlen Judit asszonnyal, akit is minthogy igen okos és nagy tanácsú embernek tartottak abban az időben, jóvállását igen bé szokták volt venni és követni. Ennek tanácsa, melyet adott édesanyámnak, rontott meg engemet is; mert járván ezen dologban minden haszon nélkül, egy vasárnap estve a jegygyű-rűt elhozta, és idvezült édesanyám kezénél hagyta, melyben én semmit nem tudtam: ki is, egy ideig magánál tartván, végre ily kemény és engemet megrettentő szókkal kezembe ad: Ha gyermekemnek akarod hogy tartsalak, ezt a gyűrűt vedd el; ha pedig nem, én soha tégedet gyermekemnek nem tartalak, és mindenemből ki is tagadlak. Ó, kemény szók, világ jovaival élni akaró ifjúi elméhez, édesany-jához mindenben engedelmisséget mutatni kívánó, s efféle próbákhoz szokatlan leányhoz! Mit tudtam azért tenni, még visszazólni is nem mervén, a gyűrűt elve-vém. Ó, szerencsétlen óra! amely másoknak nagy örömet szokott szerzeni, nékem szerzett kimondhatatlan keserűséget és szomorúságot; mert elszemlélvén a kétféle vallásúak különböző isteni tiszteleteket*, könnyen felháborodó életetek, és efféle házasságnak egyéb mérges gyümölcsseit, oly nagy kísértetben és gyötrelemben voltam azon az egész éjszakán, melyet leírnom nem lehet. Úgyhogy azt látván idvezült édesanyám is, magát a keserves sírástól ezen dologért nem tartóztathatta.

Il matrimonio invece, che procurò tanta amarezza alla mia anima, avvenne nel modo seguente: essendo nell'anno millesettecento e diciassettesimo, si combatteva contro i Turchi nei dintorni di Nándorfejérvár, per cui in questo paese si temeva fortemente l'invasione dei pagani, com'era già successo a Beszterce da parte dei tartari, i quali avevano commesso numerose ruberie e causato molti danni in alcune regioni. Tutte le categorie dei signori, perciò, si erano trasferite in città per affrontare la vita con maggiore coraggio, cosa che aveva fatto anche nostra madre, ora non più in vita. A Szeben viveva con noi anche il conte László Haller, che già a quell'epoca aveva pregato mia madre, ora non più in vita, di darmi a lui in sposa e che, a sua volta, era amato da lei sin da quando era piccolo, perché lei era anche sua matrigna.

Non avendo io né voglia né inclinazione alcuna di unirmi in matrimonio con questa persona di religione differente, la mia defunta madre era molto dispiaciuta nel vedermi boicottare una tale fortuna, come la considera questo mondo, e perciò si era in segreto accordata con la signora Klára Dániel, moglie di Sámuel Biró, anche lui fratello di chiesa, perché piegasse la mia volontà mediante qualche tecnica, per far sì che io accettassi l'opportunità che mi si presentava. Tentò per un mese intero senza successo. Alla fine mio fratello Ádám Bethlen, venuto a sapere di questi tentativi, prese la signora Biro e con molta fermezza la rimproverò, dicendole: con quale coscienza si adoperava per combinare questo matrimonio tra me e uno di religione differente, a parte che la cosa di cui mi avrebbe voluto convincere era malfatta. Quando finalmente le entrò in testa che nemmeno i fratelli di chiesa gradivano questo matrimonio misto, ella smise i suoi interventi, senza provare mai più.

Allora il conte László Haller ingaggiò Sámuel Köleséri e la sua consorte di allora, Judith Bethlen, come mediatori. All'epoca egli era considerato un uomo che dava consigli saggi ed importanti, per cui era consuetudine accettare e seguire le sue proposte. Il consiglio che diede a mia madre danneggiò anche me; visto che i suoi interventi in questa faccenda erano stati vani, una domenica sera si era presentato con un anello di fidanzamento e, a mia insaputa, lo lasciò nelle mani della mia defunta madre, la quale lo tenne con sé per un po' di tempo, per poi metterlo infine in mano mia con parole terribili e spaventose: se vuoi considerarti mia figlia, prenditi quest'anello, altrimenti, non soltanto smetterò di considerarti mia figlia ma ti escluderò dall'eredità di tutti i miei beni! Oh, furono parole dure per la mente ancora non adulta di una ragazza, che desiderava vivere con i beni del mondo ma anche mostrare obbedienza verso sua madre, e tuttavia non ancora abituata a simili prove! Che reazione poteva essere la mia, se non avevo nemmeno il coraggio di risponderle, e quindi accettai l'anello.

Oh, ora infausta! Tu, che agli altri solitamente procuri gran gioia, a me altro non procurasti che inesprimibile amarezza e tristezza; perché ragionare sulla

Mégis mindazonáltal, hogy a gyűrűt visszaküldje, siralmas kéréssel is arra nem vehettem, sőt végre oly keményen megfeddett, hogy többé meg sem mértem említeni. Ó, én ifjúságomnak Istene! aki megengedted, hogy ily kísértetbe essem; de nem engedted, hogy abban elvessek, a te irgalmasságodról emlékezem, légyen áldott a te szent neved örökké!

Ennyire lévén a dolog, kedves testvér atyámfiait kértem arra, hogy lennének munkások ez kelleetlen szövetkezésnek felbontásában, hogy valamiképpen ez tökéletességre ne menjen. El is követett mindent, kedves testvér atyámfia, Bethlen Ádám uram, mint nagyobb atyafi, mind idvezült édesanyánk előtt, mind másutt, de amit a bölcs Isten végezett, azt az halandó ember el nem bontja.

Egyetértett azért a gróf Haller László atyafiaival, akik hasonlóképpen ellentették azt, hogy idegen vallásút ne vinne familiájokba az atyjokfia, s eszerént el ne venne. Véghoz is vitték azt egyezett akarattal az akkori pápista püspök előtt (ki is volt Martonfi Márton), hogy minden szerzetbéli papoknak parancsolatot adna ki, hogy minket különbben egybe ne eskessenek, hanem ha én pápistává lések. Ez parancsolat mindenfelé kiment az országban.

Azonban Szebenben hirtelen pestis kezdetvén, onnan az úri rendek elszéledtenek. Idvezült édesanyám is velem együtt kiment Rétenbe; Haller László pedig Fejéregyházára. Én is voltam immár nagy szívbéli örömben, hogy az Isten a püspök parancsolatja által elbontotta, s éppen nem is gondoltam, hogy ez már soha is meglehessen. De szemléld el, mint nem tehet az ember semmit, mely kevés ideig tartott az én örömem, s vége szakadt reménségemnek.

Egy udvarhelyi tudatlan barát szintén koldulni kiment volt akkor, midőn a püspök parancsolatja érkezett Udvarhelyre, s ő abban semmit nem tudott. Ez egy szombaton estvére érkezett Haller Lászlóhoz Fejéregyházára, ki is valamint én vártam a tőle való megválást, úgy kereste minden úton-módon a velem való egybenkelést, figyelmeztvén az alkalmatosságokra. Beszélget azért a baráttal, és alattomban kitanulja, hogy a barát semmit nem tud a püspök parancsolatjában. Megörvend azért, remélvén ezáltal szándékának végbenvitelét. Mindjárt akkor éjtszaka Rétenbe tudósítja titkon az idvezült édesanyámat, hogy immár páttert kapott az esketésre. Idvezült anyánk is Keresdről mindjárt hívatta testvér atyámfiat, Mohából Petki Nagy Zsigmondot, vasárnap estvére azért mindezek jöttek Rétenbe, odajött Haller László is, de én, mint légyen a dolog, akkor abban semmit nem tudtam. Már hétfőn reggel, midőn mindnyájan felköltünk volna, a püspök parancsolatjával egy hajdú elérkezett, melyet a barátnak írt volt. Ezt senki más nem tudta, hanem gróf Haller László és egy Szarka Zsigmond nevű inspektora; ismét Petki Nagy Zsigmond, ki is titkon idvezült édesanyámnak megjelentette, hogy azért bátyámuramék ezen dolgot ki ne tudhatnák, és meg ne gátolhatnák, engemet nagy hirtelenséggel előállítanak, és megesküdtetének, három vagy négy

celebrazione della messa di chi appartiene a due religioni differenti, su due vite facilmente sconvolte e sugli altri frutti velenosi di questo tipo di matrimonio caddi in tentazioni e tormenti tali durante quella notte, che non sarei nemmeno in grado di descriverli. Erano tali, che la mia defunta madre davanti ad essi non riuscì più a trattenermi da un pianto straziante. Nonostante tutto, nemmeno la mia supplica piena di lacrime riuscì a convincerla di mandare indietro l'anello, non solo: alla fine persino mi rimproverò con tanta durezza che io non osai più neanche menzionarlo. Oh, Dio della mia giovinezza! nonostante tu mi abbia lasciato cadere in simili tentazioni, non hai tuttavia permesso che mi ci perdessi, io non dimentico la tua misericordia e sia benedetto il tuo nome santo per sempre!

Essendo la faccenda arrivata a questo punto, pregai i fratelli di chiesa perché si adoperassero per lo scioglimento di quest'unione tanto sgradita e impedissero in qualche modo che la cosa andasse in porto. Mio fratello, il signor *Ádám Bethlen*, in veste di fratello maggiore fece tutto il possibile sia davanti alla mia defunta madre sia altrove, ma quel che il Dio saggio ha disposto, l'uomo non può disfare.

Il conte *László Haller* era d'accordo con i suoi fratelli di chiesa, che ugualmente si opponevano al fatto che un loro confratello portasse una donna di religione differente nella loro famiglia, e quindi volevano che non la sposasse. Di comune accordo avevano ottenuto dal vescovo papista di allora (*Márton Mártonfi*) che egli inviasse un ordine ai preti di tutti gli ordini religiosi perché non ci unissero in matrimonio, a meno che io non diventassi papista. E quest'ordine fu diffuso in tutto il paese.

Improvvisamente però *Szeben* fu colpita dalla peste e le categorie dei signori si trasferirono altrove. Anche la mia defunta madre partì insieme con me per *Réten*; *László Haller* invece si ritirò a *Fejéregyház*. Mi rallegravo con tutto il cuore perché Dio, mediante l'ordine vescovile, aveva sciolto questa cosa, che non pensavo proprio un giorno sarebbe potuta invece accadere lo stesso. Pensa un momento a quanto poco un essere umano è in grado di fare, a quanto poco durò la mia gioia e a come la mia speranza fu spezzata.

Un monaco si era messo in viaggio per andare a raccogliere l'elemosina prima che l'ordine vescovile arrivasse a *Udvarhely*, quindi ignorandone completamente il contenuto. Questi arrivò a *Fejéregyháza* un sabato sera presso *László Haller*, il quale, quanto più anelavo alla mia separazione da lui, tanto più voleva la sua unione con me, tentando perciò con tutti i mezzi, approfittando di qualsiasi opportunità. Discorrendo dunque col monaco scopri con l'astuzia che questi non sapeva nulla dell'ordine vescovile. Si rallegrò pertanto con la speranza di riuscire nel suo intento.

Subito, la stessa notte ancora, in gran segreto fece sapere alla mia defunta madre che aveva finalmente procurato un padre per celebrare lo sponsalizio. Allora la nostra defunta madre fece immediatamente venire i miei fratelli da *Keresd* e *Zsigmond Nagy Petky* da *Moha*. Per domenica sera, perciò, tutti si trovarono a

szóból álló esketéssel, minthogy amely dolgok vallásom ellen voltak, azokat én el nem mondtam. Mindaddig én el nem tudtam azt hitetni magammal, hogy az Isten ezen rendeletlen házasságot megengedje; mert gyermekségemtől fogva irtóztam a pópista vallástól; de úgy tetszett Istennek, hogy az én gyenge hitemnek megpróbáltatására megengedje ezt így lenni.

Mindenekelőtte ez az esketés lett volna, még azelőtt kedves testvér atyám-fiai félvén attól, hogy semmiképpen ez egybekelést el nem ronthatják, vettenek volt erős kontraktust* gróf Haller Lászlótól, melyben erős hittel lekötötte magát, hogy soha vallásomban nem háborgat, és ha gyermekeink lesznek, a fiú pópista, a lány reformáta vallásban neveltessék.

1750

Réten, dove ci raggiunse anche László Haller, mentre io invece ignoravo del tutto come stessero le cose. Lunedì mattina, all'ora in cui di solito tutti noi eravamo già alzati, arrivò da noi un poliziotto del distretto con l'ordine vescovile indirizzato al monaco. Non ne erano al corrente altri che László Haller e un suo ispettore, un certo Zsigmond Szarka, e ancora Zsigmond Nagy Petky, il quale andò a riferirlo a mia madre in segreto; per evitare che i miei fratelli lo venissero a sapere e potessero quindi impedire la cosa, mi chiamarono perché mi presentassi con urgenza e mi fecero sposare, con un giuramento di sole tre o quattro parole perché io rifiutai di pronunciare quelle che erano contro la mia religione. Fino a quel momento, non avrei mai potuto accettare di credere che Dio avrebbe permesso questo sposalizio fuori dell'ordinato; sin dalla mia infanzia avevo infatti in orrore la religione papista: Dio invece aveva trovato piacimento nel permettere che ciò avvenisse per mettere alla prova la mia debole fede.

Prima dello sposalizio i miei cari fratelli, affinché che non vi fosse modo alcuno per distruggere quest'unione, stipularono un contratto importante con László Haller, in cui egli s'impegnava in fede di non darmi fastidio a causa della mia religione e, quanto ad eventuali figli, il maschio sarebbe stato educato secondo la religione papista mentre la femmina secondo quella protestante.

1750